

DARÜLFÜNUN EDEBİYAT FAKÜLTESİ MECMUASI

FELSEFE, İCTİMAİYAT, TARİH,
COĞRAFIYA, EDEBİYAT

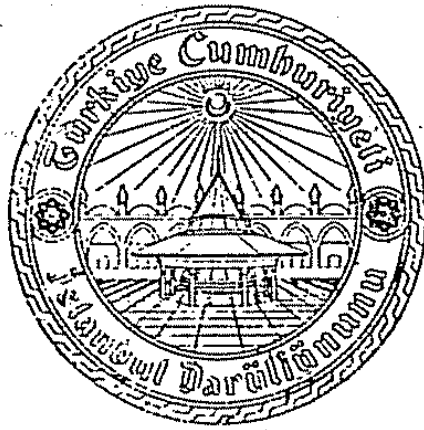
İKİ AYDA BİR NEŞROLUNUR

BU SAYIDA

MAKALELER :

Sahife

Mehmet İzzet Beyin ölümü Yusuf Şerif	1 - 2
İzzet B. Hilmi Ziya B.	3 - 8
İzzeti ne için tazîz ediyoruz Sadrettin Celâl	9 - 13
Mehmet İzzet Bey fikri şahsiyeti ve hizmeti İsmail Hakkı	14 - 17
İzzet Bey kimdi Orhan Sadettin	18 - 24
İzzet Beyin fikri şahsiyeti M, Şekip	25 - 29
Merhum Mehmet İzzet Bey Halil Nimetullah	30 - 32
Zavallı İzzet Bey Mehmet emin	33 - 34
Mehmet İzzet Beyin hayatı Sıtkı	35 - 37

İSTANBUL
CUMHURİYET MATBAASI
1931

Merhum Mehmet İzzet Bey

Darülfünun çok kıymetli bir müderrisini kaybetmekle mahzundur. İlim hayatımızda yerini uzun müddet boş bırakacak olan aziz arkadaşımın ziyayı benim için ise kalbimde onulmaz bir yara açmıştır.

Memleketimizin ilim hayatını şöyle kısaca bir gözden geçirecek olur isek merhumun yerinin ne kadar kıymetli olduğu meydana çıkar.

Bizde ilim ve bhusus felsefe hayatı hemen hemen denebilirki meşrutiyetten sonra Darülfünun programlarında yapılan yenilik ve programı içine felsefe tedrisatına ehemmiyetli bir hisse ayırmakla başlamıştır.

Ondan evvel de vakıa yine Darülfünunda (Edebiyat şubesi) nde felsefe tedris edilir, fakat tek bir müderris, yalnız merhum Emrullah Efendi bu vazifeyi ifa ederdi. Zaten Darülfünunun haricinde felsefî düşünceler, felsefe cereyanları görülmediği için felsefe hayatı yalnız Darülfünun muhitine münhasır idi, ve Darülfünundaki derslerde bittabi klâsik mahiyette olmaktan daha yukarıya çıkamazdı.

Meşrutiyetten sonra derslerde tenevvü düşünülüşü, felsefenin muhtelif kısımları muhtelif müderrisler uhdesine verilmiye başlandığı gibi, derslerin tedris usulide değişmiye başlamıştı.

Bu değişiklik gittikçe inkişaf ve tekâmül etmiş, ve bu tekâmül bu güne kadar devam edegelmiştir.

Merhum Ziya Gök Alpın Darülfünuna girşesile felsefe tedrisatında yeniden bir başkalık hasıl olmuş, ve dersler arasına "İçtimaiyat,, ın idhalile bu yenilik bir kat daha artmıştır.

Felsefe tedrisatında husûle gelen bu yeni tehavvül ile felsefe hayatında zuhura başhyan inkişaf neticesi olarak gerek Darülfünun muhitinde, ve gerek Darülfünun haricinde muhtelif felsefe cereyanlarının zuhurunda kendini göstermiye başlamış, ve bu suretle bir taraftan muhtelif felsefî görüşler meydana çıkmaya başladığı gibi, bu cereyanları gösterecek eserlerde vücade gelmiye başlamıştır.

"Felsefe,, mahiyeti itibarile sırf "İlim,, gibi yalnız "bilgi mevzuu,, olarak kalmakla iktifa edemez, aynı zamanda "yaşama mevzuu,, olarakta kendini hissettirmeden geri kalmaz. Bundan dolayıdırki felsefede "ilmî,, diye bileceğimiz kısımlar bir taraftan tedris ve diğer taraftan eserlerle vücade gelmekte iken, öbür taraftan da "harsî,, diyebileceğimiz kısımlar yeni yeni fikirler ve eserlerle zuhur etmiye başlamıştır.

Memleketin geçirmekte olduğu tehavvüller, inkılâplar fikir âleminde gayet tabii olarak kendini hissettirmiş ve diyebiliriz ki bu inkılâplar fikir hayatımızdaki cereyanların daha hızlı yürümesine saik olmuş, bu yürüyüşü adeta kamçulamıştır. “Felsefe,,nin hayattan ayrılamayışı, ve hayat ile birlikte yürümek, hatta onun önüne düşmek, yol göstermek ihtiyacını kendinde hissettirmesi bu inkişafın zuhurunu daha ehemmiyetli bir surette meydana koyar.

Hayatın icabettirdiği zaruretlere felsefî bir görüşle izah etmeye ve ona bir istikamet vermiye uğraşan Ziya Gök Alpın “İçtimaiyatçılığı,, bu ihtiyaçtan doğmuştur. Fakat “Harsî,, kısmında bu yola dökülen Ziya Gök Alpın felsefesi “İlmî,, cihetinde henüz daha “tahlil,, devresinde idi.

Malûmdur ki felsefe cereyanları kendinden evvelki cereyanlardan ne kadar mülhem olurlarsa olsun, daha evvel bir “tahlil,, devresi geçirmeden “terkibi,, mahiyetini ve binaenaleyh “mezhep,, halini alamaz. Kendinden evvelki mezhebin bütün unsurları birer birer tahlil edilüp kifayetsizliği görüldükten, ve meydana çıkmış olan yeni unsurların artık yeni bir terkibi vücuda getirmeğe doğru olan meyilleri hissedildikten sonra meydana çıkar.

Fakat bu “tahlil,, devresinde bazan bir çok âlimleri, feylosofları uğrunda yorduktan, bir çok hayatları yıpratıktan ve bir çok hayata deydikten sonra ancak bir “terkip,, devresine vasıl olabilir. Bundan dolayı “tahlil,, devresi içinde kendi hayatlarını feda eden alimlerde yine ilme büyük hizmetlerde bulunmuşlar, ilmin hakikî hâdimleri sayılmışlardır. Hiç şüphe yok ki felsefe mezhepleride dahil olduğu halde büyük fikir cereyanları manevî âlemdeki “oluş,, haletinin geçirmekte olduğu tekâmül merhalelerinden her birini teşkil eder, ve ilk tekâmül merhalesi vücut bulmadan ikincisi vücut bulamaz. Comte’un “ilim,, nazariyesinde: “ben,, yerine “biz,, ferdi nefis yerine insaniyet olan umumî nefis, düşünceli tahlil yerine ilimlerin felsefî tarihi ikame edilmediği müddetçe bu nazariye nakıstır. İlmin mantikî şartlarına onu tamamilen tarif etmek için, hayatî ve içtimai şartlarının da ilâve etmek lâzımgelir., diye anlatmak istediği de budur. Filhakika Hipparque’in sisteminden sonradır ki Copernic’in sistemi meydana çıkmıştır. Felsefe cereyanlarında ise bu tamamilen kendini gösterir. Kant’ın “tenkitçilik,,inin Comte’un “müsbetçilik,,ini doğurduğunu söylemek kâfidir.

İşte ne kadar süreceği tahmin edilemeyecek olan tahlil devresinden sonradır ki terkip devresi gelerek yeni bir mezhep doğar.

Bizim ilim tarihimizde Emrullah Efendi ile klâsik felsefe tedrisi devresi başlamış, ve merhumun bütün ilmî kudretine rağmen aynı içtimai te’sirler altında olarak felsefe cereyanları tam bir inkişafına başlayabilmiş değildir.

Çünkü bir ilmin ve yahut felsefenin her hangi bir muhitte zuhuru ve inkişafı bir takım şartlara bağlıdır. Hayatın icaplarından sonra en mühim âmillerdenbiri de lisandır. Her ilim kendine mahsus bir lisan ile ifade edilebildiğine, ve felsefenin doğması ve büyümesi için bir lisana malik olması lâzımgeldiğine göre lisanının kendi mevzularını ifade eder bir mahiyet alması, yani o ilmin o mevzuun millî lisanla ifade edilebilmesi millî lisana intibak etmesi lâzımgelir. İşte Emrullah Efendi devresinde henüz bu içtimai safha vücade gelmediği için felsefe tedrisatı, felsefe cereyanları kendi eserlerini meydana koymak suretile inkişafa başlamış değildi. Sonradan zuhura gelen tedricî inkişaf ve tekâmül neticesi olarak bir felsefe lisanı tekevvün etmeğe, ve ondan sonrada felsefî eserler zühur etmeğe başlamıştır.

Ziya Gök Alpın içtimaiyata verdiği fazla hissa ile bir nevi “içtimaiyatçılık,, zuhur ettiği gibi, onun yanında gayet tabii olarak an’anevi “felsefecilik,, diyebileceğimiz görüş tarzıda kendi varlığını muhafaza etmiştir.

İşte Ziya Gök Alp’ın pek ileri giden “içtimaiyatçılık,,ının yanında İzzet Bey merhumun “felsefecilik,,i kendi inkişafı sahasında velut bir halde devam etmiştir.

İzzet Bey “İçtimaiyat,, ve “Felsefe tarihi,, gibi eserlerle bir taraftan klâsik felsefeye hizmet ettiği gibi, diğer taraftan “Milliyet nazariyeleri ve “Millî hayat,, gibi eserlerilede sonradan inkişaf edecek olan kendi “felsefe,, sinin “tahlil,, devresini kuvvetli bir surette yürütmekte, ve bu yürüyüşünde bize yeni yeni fikirler, orijinal düşüncelerle nefsindeki kuvvetli felsefe melekesini meydana koymakta bulunmuş idi. İşte sonradan daha mükemmel ve daha orjinal eserlerle meydana çıkacağına hiç şüphe olmıyan ilim hayatının böyle gayet velut, gayet müfit bir surette inkişafı devresinde üfulüne nekadar acısak yine azdır.

Şunuda ilâve etmeyi bir vecibe addederimki, aziz arkadaşım tedris ettiği “ahlâk,,ın nazariyatında nekadar kuvvetli bir ilim adamı olmağa çalışırsa, tatbikatında da o nisbette tam bir ”pratikan,, olmak hazzını nefsinde daima muhafaza etmek istemiş ve bu yüksek hareketile bulunduğu nesle cidden bir “nümunei imtisâl,, olmuştur.

İşte bu kadar kuvvetli bir ilim ademinin ve cidden ”halûk,, bir ahlâk müderrisinin içimizden ayrılması nekadar elim ise, ilim âlemimizde kendisinin üfulile epice uzun bir zaman için bir boşluk bırakmasıda o nisbette müellimdir.

Halil Nimetullah